

»Vi znate, da sam ja dobar katolik. No kva bi to bila od mene ludorija, ako bih na pr. svoje legradske vitezove i vojvode, te tamošnje luteranske zapovjednike protjerao iz Legrada? Svoje katoličke vojnike ne bi se ufao poslati niti na deset Turaka, a kada sam među protestantskim vojnicima, te slušam njihove pobožne molitve i psalme, nikada se ne vraćam bez pobjede iz turskih ratova«.

Spaljivanjem knjiga, fizičkim mučenjem, prijetnjama, obećanjima protureformacija je ipak uspjela planskim radom i savezništvom Rima i Beča da iskorjени reformaciju u Hrvatskoj. Suviše je nerazvijeno građanstvo, mali otpor je ono moglo da dà, tu se nije mogla stvoriti otporna magdenburška »Isusova kancelarija«. Hrvatskih protestantskih knjiga je nestalo u Hrvatskoj (sačuvali su se po njemačkim, holandskim i engleskim bibliotekama samo pojedini primjerci onih koje su tiskane u Njemačkoj), obitelj Zrinskih je uništena sasvim, organizatori nove prosvjetne politike, novih škola, pisci novih knjiga, svi su oni na liniji protureformacije. Tolerantni patent zateći će još buntovan duh, racijonalan, liberalan, kod nekih osamljenih, izoliranih pojedinaca, ali velikih i utjecajnih protestantskih grupa više neće biti.

Ilirizam se našao u nedoumici, šta da uradi, kakvo držanje da zauzme prema hrvatskom protestantizmu. Prikupljao je knjige dvaju »Ilirika« (Matthias Garbitius Illyricus, koji se često potpisuje i prosto Matthias Illyricus i našeg Vlačića, Matthias Flacius Illyricus), ali nije znao što da sa njima uradi. Vlačićeve knjige u sveučilišnoj biblioteci nose potpis Velimira Gaja i sigurno su ostavština Ljudevita Gaja. Te su knjige prikupljane, ali nisu proučavane, bar nigdje nije ostalo traga tome proučavanju. Tek je Slavista Murko nedavno (1920 i 1927) u dva svoja rada pokušao da iskonstruira vezu između hrvatskih